

Bartłomiej Pączek

Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni

STRATEGIA MARYNARKI WOJENNEJ UKRAINY 2035

Próba analizy i oceny

STRESZCZENIE

Deklaracja byłego prezydenta Ukrainy Petro Poroszenki, że Ukraina była, jest i będzie państwem morskim jest deklaracją potwierdzającą morskie aspiracje tego państwa. W przypadku marynarki wojennej, jakże istotnego elementu morskości państwa, osiągnięcie potencjału ilościowo-jakościowego adekwatnego do zadeklarowanych aspiracji morskich wymagać będzie wdrożenia programu modernizacji i rozbudowy wszystkich elementów tworzących morski rodzaj sił zbrojnych. Konieczność rozbudowy i modernizacji marynarki wojennej wynika nie tylko z aspiracji morskich tego państwa, czy znaczenia morza i gospodarki morskiej dla Ukrainy, ale przede wszystkim spowodowane jest agresywną i konfrontacyjną polityką Rosji w regionie Morza Czarnego i Morza Azowskiego. W publikacji przedstawiono proces powolnego zmniejszania się potencjału ilościowo-jakościowego ukraińskiej marynarki wojennej. Świadomość realności zagrożenia suwerenności i integralności terytorialnej Ukrainy ze strony Rosji uświadomił elitom politycznym i wojskowym o konieczności podjęcia działań sanacyjnych w odniesieniu do marynarki wojennej. W artykule przedstawiono kolejne etapy procesu tworzenia Strategii Marynarki Wojennej Ukrainy 2035 oraz wykorzystaną przy jej tworzeniu metodologię. Ponadto przedstawiono wyniki analizy i oceny dwóch dokumentów: *Strategicznej oceny Marynarki Wojennej Ukrainy* i *Strategii Marynarki Wojennej Ukrainy 2035* oraz silnych i słabych stron *Strategii Marynarki Wojennej Ukrainy 2035* oraz wyzwań i zagrożeń związanych z jej implementacją.

Słowa kluczowe:

strategia, strategia marynarki wojennej Ukrainy, marynarka wojenna Ukrainy

WSTĘP

Aneksja Półwyspu Krymskiego, działania wojenne na wschodzie Ukrainy, bezprawne zajęcie trzech okrętów ukraińskich i aresztowanie ich załóg oraz bezprawna blokada Cieśniny Kerczeńskiej sprawia, iż decydenci zarówno polityczni, jak i wojskowi w Kijowie doszli do wniosku, iż żywotnym interesem Ukrainy jest

sanacja i rozbudowa potencjału marynarki wojennej. Już 24 sierpnia 2014 roku prezydent Ukrainy Petro Poroszenko stwierdził, że Ukraina była, jest i będzie państwem morskim. Słowa te jednak tylko w niewielkim wymiarze zostały przełożone na konkretne działania praktyczne. Uwzględniając fakt, iż dokument *Naval Forces of Ukraine strategic appraisal* opublikowany został przez ukraińską marynarkę wojenną w 2018 roku, warto zacytować następujące słowa Marii Symonowej zawarte w rozdziale *Human capital policies* „[...] Czytając opracowaną w Ministerstwie Obrony Narodowej Białą Księgę rozwoju ukraińskich sił zbrojnych, bardzo trudno odnaleźć zapisy odnoszące się do strategicznych planów inwestycji w marynarce wojennej. Można raczej łatwo odnaleźć dowody na nie przywiązywanie uwagi do marynarki wojennej w ogóle”⁴⁴⁵.

Analizę roli i znaczenia morza i gospodarki morskiej dla Ukrainy należałoby rozpocząć od przedstawienia wybranych danych statystycznych. Ukraina położona jest nad Morzem Czarnym i Morzem Azowskim. Zajmuje 45. miejsce na świecie pod względem długości linii brzegowej, która wynosi 2 782 km. Akweny morskie zaliczane do terytorium Ukrainy mają powierzchnię 24 220 km².

Analizując potencjał gospodarki morskiej Ukrainy należy wspomnieć, że dysponuje ona 13 portami nad Morzem Czarnym i Azowskim z całkowitą długością miejsc cumowniczych wynoszącą około 40 km. Do najważniejszych portów Ukrainy zaliczyć należy: Czarnomorsk, Mariupol, Nikołajew, Odessa oraz Jużne. Posiada ona 7 dużych stoczní, 9 zakładów produkujących silniki i urządzenia okrętowe, kilkadziesiąt małych i średnich stoczní oraz stoczní remontowych, a także 15 ośrodków naukowo-badawczych i biur konstrukcyjnych.

Ukraina posiada również znaczące bogactwa naturalne na Morzu Czarnym i Morzu Azowskim w wyłącznej strefie ekonomicznej (EEZ) Ukrainy. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że szacunkowe podmorskie zasoby gazu ziemnego wynoszą 1 583.5 mld m³ a ropy naftowej 409.8 mln ton, czyli więcej niż 30% całkowitych ukraińskich zasobów węglowodorów. Aktualnie tylko 4% z nich jest wydobywanych, w przypadku zasobów lądowych eksploatowanych jest 70% zidentyfikowanych zasobów.

Rolę i miejsce morza oraz gospodarki morskiej w ukraińskiej ekonomii obrazują następujące dane statystyczne:

- ukraińska flota handlowa w 2016 roku liczyła 258 statków o pojemności brutto 1.14 mln GT, a średni wiek statków wynosił 30 lat⁴⁴⁶;

⁴⁴⁵ Symonowa M., *Human capital policies* [w:] *Naval Forces of Ukraine strategic appraisal*, *Naval Forces of Ukraine*, s. 108.

⁴⁴⁶ *Rocznik Statystyczny Gospodarki Morskiej 2018*, Warszawa, Szczecin 2018, s. 354

- przeładunki w ukraińskich portach morskich w 2017 roku wyniosły 132.6 mln ton (w trzech portach: Odessa, Jużne i Nikołajów przeładowuje się 70% ładunków)⁴⁴⁷;
- połowy ryb w roku 2016 wyniosły 97.2 tys. ton⁴⁴⁸.

Aktualnie następujące ukraińskie porty morskie są okupowane przez Rosjan: Sewastopol, Eupatoria, Teodozja i Kercz. W wyniku aneksji Półwyspu Krymskiego Ukraina utraciła: 27 tys. km² powierzchni, 750 km linii brzegowej⁴⁴⁹ oraz około 80 tys. km² obszarów morskich, czyli 60% ich powierzchni. Federacja Rosyjska jednocześnie podwoiła swe obszary czarnomorskie do 150 tys. km². Przed aneksją łączna powierzchnia wszystkich wód Ukrainy wynosiła 138 tys. km² (Polska ma 30 tys. km² obszarów morskich), co stanowiło 30% całkowitej powierzchni Morza Czarnego i Azowskiego⁴⁵⁰. Ponadto Rosjanie bezprawnie przejęli lub zatopili kilkadziesiąt okrętów i pomocniczych jednostek pływających. Ukraina utraciła całą infrastrukturę wojskową zlokalizowaną na Półwyspie Krymskim obejmującą m.in.: infrastrukturę logistyczną, szkoleniową, lotniska, bazy morskie, systemy obserwacji i łączności.

Zajęcie Krymu, a następnie wybudowanie stałego połączenia z Rosją nad Cieśniną Kerczeńską⁴⁵¹ w znaczący sposób ograniczyło możliwość prowadzenia żeglugi w relacji Morze Azowskie – Morze Czarne, a Cieśnina Kerczeńska stała się kolejnym ogniskiem zapalnym w relacjach ukraińsko-rosyjskich.

⁴⁴⁷ <https://www.slideshare.net/OfficeNIC/invest-in-ukraine-transport-infrastructure-106125059>, s. 46

⁴⁴⁸ <https://data.worldbank.org/indicator/ER.FSH.PROD.MT?locations=UA&view=chart>

⁴⁴⁹ A. Kuimova, S. Wezeman, Russia and Black Sea security, https://www.sipri.org/sites/default/files/2018-12/bp_1812_black_sea_russia_0.pdf

⁴⁵⁰ Bugajski D., Krym na zimno, *Parabellum* 1/2015, s. 46

⁴⁵¹ Postanowieniem prezydenta Władimira Putina dla ochrony mostu nad Cieśniną Kerczeńską utworzona została brygada specjalnego przeznaczenia Wojsk Gwardii Narodowej. W jej skład wchodzi m.in. pododdział morski wyposażony w przeciwdywersyjne kutry t. Granczok i szybkie kutry transportowo-desantowe t. BK-16. Jednostka wyposażona jest w najnowszą broń i wyposażenie techniczne produkcji rosyjskiej. Jej zasadniczym zadaniem jest realizacja zadań zwalczania grup dywersyjno-terrorystycznym.

Rys. 1. Bogactwa naturalne zlokalizowane w EEZ Ukrainy anektowane przez Rosję

źródło: https://www.graphicnews.com/en/pages/38908/-----_infographic

TRANSPORT ŚRÓDLĄDOWY UKRAINY

W większości opracowanych ukraińskich dokumentów z zakresu bezpieczeństwa państwa i bezpieczeństwa morskiego państwa istotne miejsce zajmuje problematyka żeglugi śródlądowej, która zajmuje ważne miejsce w systemie transportowym Ukrainy. Potencjalna długość śródlądowych szlaków żeglugowych Ukrainy to 4 000 km. Aktualnie jednak tylko część z nich jest żeglowna. Dane dotyczące długości szlaków śródlądowych Ukrainy są rozbieżne. Dostępne dane wskazują, że Ukraina dysponuje: 1 147 km śródlądowych dróg wodnych, przebiegających tylko na terytorium Ukrainy (Dniepr – 1035 km, Boh – 106 km oraz Desna – 6 km)⁴⁵². Inne źródła podają natomiast, że szlaki te wynoszą łącznie 2 100 km (w tym: Dniepr – 1 205, Desna – 520, Prypeć – 60 km, Dunaj – 160, Boh – 155)⁴⁵³. W roku 2018 śródlądowymi szlakami wodnymi przewieziono 16.5 mln ton towarów (Dnieprem – 9.9 mln ton, Dunaj – 6 mln ton, Bohem – 600 tys. ton).

⁴⁵² http://www.nibulon.com/uploads/files/NIBULON_NETHERLANDS_11_2016_eng..pdf

⁴⁵³ <https://www.slideshare.net/OfficeNIC/invest-in-ukraine-transport-infrastructure-106125059>

Według danych przedstawionych przez Ministerstwo Infrastruktury w roku 2018 odnotowano 22.4% wzrost przewozów Dnieprem⁴⁵⁴. Potencjał przewozowy tylko rzeki Dniepr szacowany jest na 60 mln ton towarów rocznie⁴⁵⁵.

Jak wynika z danych przedstawionych przez to ministerstwo, każdy milion ton towarów przewieziony rzekami prowadzi do oszczędności około 750 mln UAH (prawie 25.5 mln euro) w wydatkach na remonty dróg. Zatem, dzięki przewozom śródlądowymi szlakami wodnymi możliwe były oszczędności w tym zakresie wynoszące 420 mln euro. Przedstawione powyżej dane pokazują, jak ważnym elementem bezpieczeństwa Ukrainy są szlaki śródlądowe. W pełni uzasadnionymi wydają się zatem liczne odniesienia do problematyki bezpieczeństwa szlaków śródlądowych w dokumentach strategicznych Ukrainy.

UKRAIŃSKA MARYNARKA WOJENNA

Ukraińcy uznają, że historia ich marynarki wojennej rozpoczęła się ponad 1 000 lat temu, w czasach Rusi Kijowskiej, kiedy to książęta kijowscy prowadzili udane wyprawy morskie wymierzone w Cesarstwo Bizantyjskie oraz inne państwa w basenie Morza Czarnego. W kolejnych wiekach historia ukraińskiej marynarki, to raczej historia Ukraińców służących w Marynarce Wojennej Imperium Rosyjskiego. W latach rosyjskiej wojny domowej Ukraińcy będący w składzie załóg okrętów Floty Czarnomorskiej utworzyli marynarkę wojenną Ukraińskiej Republiki Ludowej. Istniała ona jednak tylko pięć miesięcy.

Warto przypomnieć, że przez kilka miesięcy w roku 1918 szefem Sztabu Morskiego i ministrem spraw morskich w stopniu kontradmirała Hetmanatu był Jerzy Świrski, późniejszy szef Kierownictwa Marynarki Wojennej w latach 1925 - 1947. Przez kolejne dekady historię morską Ukrainy tworzyli Ukraińcy służący w Marynarce Wojennej ZSRR. Za początek historii współczesnej marynarki wojennej należy uznać moment, w którym prezydent Łeonid Krawczuk dekretem z 05 kwietnia 1992 roku powołał do życia morski rodzaj sił zbrojnych Ukrainy.

Bezpośrednio po utworzeniu ukraińskiej marynarki wojennej podjęto pierwsze rozmowy, których tematem był podział Floty Czarnomorskiej. W momencie rozpadu ZSRR (1991) dysponowała ona następującym potencjałem ilościowo-jakościowym: około 250 okrętami bojowymi różnych klas i przeznaczenia, około 150 jednostkami pomocniczymi, 310 samolotami i śmigłowcami różnych typów i przeznaczenia. Jednostki brzegowe dysponowały 265

⁴⁵⁴ <https://open4business.com.ua/16-5-mln-tonnes-of-cargos-shipped-by-rivers-in-ukraine-in-2018/>

⁴⁵⁵ http://www.nibulon.com/uploads/files/NIBULON_NETHERLANDS_11_2016_eng..pdf

pojazdami opancerzonymi, 320 bojowymi wozami piechoty, 220 wyrzutniami rakiet i zestawów artyleryjskich oraz 270 czołgami⁴⁵⁶.

W roku 1997, po kilkuletnich sporach, gdy zapadły ostateczne decyzje o podziale Floty Czarnomorskiej ZSRR, jej skład przedstawiał się następująco: 120 okrętów bojowych różnych klas, 90 pomocniczych jednostek pływających, 100 samolotów i śmigłowców różnych typów⁴⁵⁷. Trzon nowopowstałej marynarki wojennej Ukrainy stanowiły okręty wchodzące w skład Floty Czarnomorskiej ZSRR. Na podstawie zawartej umowy pomiędzy Ukrainą i Rosją podział Floty Czarnomorskiej ZSRR przedstawiał się następująco: strona ukraińska otrzymała 18.3% potencjału Floty Czarnomorskiej. W praktyce było to około 50 okrętów bojowych różnych klas oraz kilkadziesiąt jednostek pomocniczych, kilkadziesiąt samolotów i śmigłowców. Rosja przejęła 81.7% potencjału tej Floty, a ponadto uzyskała dzierżawę portu w Sewastopolu na okres 20 lat, z możliwością przedłużenia dzierżawy o kolejne 5 lat. Rosjanie zyskali również możliwość korzystania z części lotnisk, systemów łączności oraz infrastruktury brzegowej byłej Floty Czarnomorskiej.

W momencie podpisania porozumienia o przejęciu przez Ukrainę części okrętów Floty Czarnomorskiej ZSRR w roku 1997 następujące okręty, pomocnicze jednostki pływające oraz statki powietrzne weszły w skład ukraińskiej marynarki wojennej: OP t. Foxtrot; FrR t. Krivak III; Fr t. Krivak II; dwie Fr t. Krivak I; Fr t. Grisha V; dwie Fr t. Grisha II; dwie Fr t. Grisha I; pięć KTR t. Matka; dwa kPa t. Stenka; dwa kPa t. Pauk; kPa t. Zhuk; ODes t. Ropucha; ODes t. Polnocny; ODes t. Aligator; cztery poduszkowce t. Pomornik; dwa TR t. Sonya, TR t. Yevgenya oraz 27 okrętów i pomocniczych jednostek różnych typów. Lotnictwo morskie Ukrainy tworzyły śmigłowce: 12 - Ka-29; 5 - Ka-27; 5 - Mi-14; 4 - Mi-8 oraz trzy samoloty An-12 oraz trzy samoloty Be-12. Personel ukraińskiej marynarki wojennej liczył 12 500 oficerów i marynarzy. Główną bazą ukraińskiej marynarki wojennej był Sewastopol. Pozostałe bazy morskie to: Odessa, Kercz, Izmań, Bałakława, Teodozja, Nikołajów i Novoozerne⁴⁵⁸.

Straż Graniczna Ukrainy pozyskała natomiast następujące jednostki: trzy kPa t. Pauk; trzy kPa t. Muravey; dziesięć kPa t. Stenka oraz dwadzieścia kPa t. Zhuk⁴⁵⁹.

Nie tylko niezależni eksperci, analizujący potencjał ukraińskiej marynarki wojennej na przestrzeni 26 lat jej istnienia stwierdzają, że ma miejsce powolny

⁴⁵⁶ W. Kustra, Spór wokół Floty Czarnomorskiej w aspekcie bezpieczeństwa międzynarodowego, [w:] Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego, DSW, Wrocław 2006, s. 169.

⁴⁵⁷ Tamże

⁴⁵⁸ Jane's Fighting Ships 1998/1999

⁴⁵⁹ Tamże

proces zaniku jej zdolności bojowych. Można wyróżnić trzy podstawowe powody takiego stanu rzeczy:

- niedoinwestowanie morskiego rodzaju sił zbrojnych przez cały okres jej istnienia;
- utrata okrętów, samolotów i śmigłowców, sprzętu, personelu oraz infrastruktury brzegowej po aneksji Krymu;
- postępujący proces starzenia się i wyeksploatowania: okrętów wchodzących w skład ukraińskiej marynarki wojennej, posiadanego sprzętu i uzbrojenia oraz systemów logistycznych.

Istnieje wiele różnych szacunków co do liczby okrętów przejętych przez Rosję po aneksji Krymu. Podaje się wielkości od 51 do 79 okrętów i jednostek pomocniczych. Po aneksji Krymu Ukrainie zwrócono jedynie kilka okrętów (m.in.: Fr Winnica, KTR Priłuki) na pozostałych okrętach bądź podniesiono banderę Floty Czarnomorskiej lub zostały one złomowane⁴⁶⁰.

Wśród przejętych okrętów były m.in.: OP t. Foxtrot (Zaporizhia); dwie Fr Grisha II (Lutsk i Ternopil); KTR t. Matka (Kohovka); dwa Tr t. Sonya (Melitopol, Mariupol); dwa Tr t. Natya (Cherkasy, Chernigiv); kPa t. Pauk (Khmelnitsky, Uzhgorod); dwa kPa t. Stenka (Pridneprovye, Kremenchuk); ODes. t. Ropucha (Konstantin Olshansky); ORR t. Moma (Simferopol); dwa kutry ppoż. (Borsziv, Evpatoriya); okręt Slavutych oraz cztery duże holowniki oraz kilkadziesiąt małych jednostek pływających.

Równie ważnym elementem, z punktu widzenia bezpieczeństwa, była utrata personelu marynarki wojennej. Dane dotyczące strat w personelu są rozbieżne. Źródła rosyjskie podają, że tylko 15% z 18 000 personelu (wszystkich rodzajów sił zbrojnych) zdecydowało się opuścić Krym. Źródła ukraińskie podają, że Krym opuściło 2 862 przedstawiciele marynarki wojennej wraz z rodzinami⁴⁶¹.

O dylematach marynarzy i żołnierzy może świadczyć historia ukraińskiego marynarza z okrętu Slavutych „[...] *Czy powinien wyjechać do Ukrainy, by zostać skazanym na 5 do 7 lat więzienia: Moja matka jest niepełnosprawna, moje dziecko chodzi do szkoły w Sewastopolu. Mam żonę. Jak mogę im pomóc? Czy powinienem powiedzieć im czekajcie aż do mojego wyjścia z więzienia? Nie mam nic przeciwko Ukrainie, aż do 1100 dzisiaj, byłem w dobrej wierze Ukraińcem. Ale moja żona zadzwoniła i powiedziała w żadnym wypadku nie opuszczamy Krymu. Tak więc upiję się dzisiaj i jutro wrócę do służby na okręcie już jako Rosjanin*”⁴⁶².

⁴⁶⁰ W. Kostrow, Siły Morskie Ukrainy – być albo nie być, Nowa Technika Wojskowa 7/2014

⁴⁶¹ <https://www.globalsecurity.org/military/world/ukraine/vms.htm>

⁴⁶² <https://www.globalsecurity.org/military/world/ukraine/vms.htm>

Najbardziej jednak traumatycznym doświadczeniem dla personelu marynarki wojennej Ukrainy było przejście na stronę Rosji, następnego dnia po wyznaczeniu na stanowisko dowódcy sił morskich Ukrainy, kontradmirała Denysa Berezowskiego i objęcie przez niego stanowiska dowódcy sił morskich Autonomicznej Republiki Krymu.

Dokonując bilansu otwarcia poprzedzającego analizy odnoszące się do zapisów zawartych w Strategii należy stwierdzić, iż obecnie (2019) pod ukraińską banderą pozostały następujące okręty: FrR t. Krivak III (Hetman Sahaidachny); KorR pr. 58250 (Volodimir Velykyi)⁴⁶³; FR t. Grisha (Vinnica); KTR t. Matka (Pri-luki,); kPa t. Zhuk (Skadovsk); dwa kPa t. Gurza-M; ODes. t. Polnocny (Yuriy Olefifrenko); dwa kutry desantowe t. Centaur; poduszkowiec t. Pomornik (Donetsk); TR t. Yevgenya (Genichesk), dziewięć okrętów i jednostek pomocniczych oraz 22 holowniki. Wszystkie samoloty i śmigłowce ukraińskiej marynarki wojennej przejęte zostały przez Rosjan po aneksji Krymu. Personel marynarki wojennej w roku 2018 liczył 2 000 oficerów i marynarzy⁴⁶⁴.

Większość ukraińskich okrętów to konstrukcje z lat 70., 80. i 90. ubiegłego wieku, które zostały wcielone do służby w czasach ZSRR. Nowoczesnymi okrętami, które weszły w skład Marynarki Wojennej Ukrainy są: kPa t. Gurza-M (2012) oraz kPa t. Centaur (2016) oraz KorR pr. 58250. W latach 2018 i 2019 planowane jest pozyskanie: dwóch kPa t. Gurza, dwóch kPa t. Centaur oraz dwóch kPa t. Island.

Potencjał Straży Granicznej Ukrainy przedstawia się następująco (2019): kPa t. Pauk; kPa t. Muravey; trzy kPa t. Stenka; jedenaście kPa t. Zhuk; dziewięć małych kutrów patrolowych oraz 20 małych jednostek patrolowych. Kilka jednostek Straży Granicznej przejęli Rosjanie po aneksji Krymu (m.in. dwa kPa t. Pauk i kPa t. Stenka).

Petro Tsygal dowódca Ukrainy Straży Granicznej stwierdził, że prowadzone są rozmowy z Francją w sprawie pozyskania dla Straży Granicznej 22 nowoczesnych, średniej wielkości jednostek patrolowych (32-35 m), które będą budowane we współpracy z Francją w stocznjach ukraińskich.

⁴⁶³ Projekt budowy nowoczesnych ukraińskich korwet raketowych zapoczątkowany został w roku 2011, położeniem stępki, a wejście do linii pierwszej korwety planowane było na rok 2016. Z powodu działań wojenne w roku 2014 wstrzymano jednak budowę, która był zaawansowana w 43%. W planach jest budowa trzech korwet. Aktualnie ogłoszono, wznowienie budowy. Obecnie wejście do linii nowych okrętów planowane jest na lata 2022 - 2026. Przewidywany koszt budowy okrętu to 225 mln euro

Zob. <https://www.globalsecurity.org/military/world/ukraine/project-58250.htm>

⁴⁶⁴ Jane's Fighting Ships 2018/2019

Naval Forces of Ukraine strategic appraisal

Aneksja Krymu w 2014, wydarzenia z listopada 2018 roku (w Cieśninie Kerczeńskiej doszło do staranowania holownika ukraińskiej marynarki wojennej oraz ostrzelania dwóch ukraińskich okrętów patrolowych, a następnie zajęcia okrętów i aresztowanie ich załóg. W wyniku incydentu rannych zostało kilku marynarzy ukraińskich) oraz systematycznie zwiększające się zagrożenie bezpieczeństwa państwa na akwenach morskich oblewających Ukrainę przewartościowało postrzeganie roli i znaczenia marynarki wojennej wśród ukraińskich elit.

Wydarzenia z roku 2018 na Morzu Czarnym i Morzu Azowskim pokazały w sposób jednoznaczny, że Ukraina musi opracować dokument odnoszący się do problematyki bezpieczeństwa morskiego państwa, dlatego też przyśpieszono prace nad takim dokumentem.

Proces sanacji, a właściwie odbudowy, modernizacji i rozbudowy potencjału bojowego marynarki wojennej rozpoczął się od prac analityczno-koncepcyjnych na szczeblu strategicznym. Pierwszym krokiem na tej drodze było opublikowanie w 2018 roku przez Marynarkę Wojenną Ukrainy dokumentu zatytułowanego *Naval Forces of Ukraine strategic appraisal* czyli *Strategiczna ocena Marynarki Wojennej Ukrainy*.

Jest on dwujęzyczny (ukraińsko - angielski), liczy 185 stron (wersja angielska to 87 stron). Zawiera 18 tematycznych opracowań, obejmujących bardzo szeroki zakres tematyczny. Podjęto w nim m.in. problematykę: szeroko rozumianego bezpieczeństwa państwa, marynarki wojennej, analizy zagrożeń generowanych przez Rosję i okupację Półwyspu Krymskiego, transportu morskiego i przemysłu obronnego, analizy wykorzystania zasobów ludzkich oraz wpływu zmian klimatycznych. Objętość poszczególnych rozdziałów wynosi od 2 do 6 stron, 8 rozdziałów poświęconych zostało marynarce wojennej, a 5 poruszało problematykę odnoszącą do Rosji.

Autorami opracowań jest szerokie grono ekspertów reprezentujących różne dziedziny nauki oraz różne instytucje ukraińskie i zagraniczne. Autorami tych opracowań są m.in.: naukowcy cywilni i wojskowi oraz przedstawiciele marynarki wojennej. Reprezentują oni uczelnie wojskowe, instytucje analityczne, organizacje rządowe oraz pozarządowe. Można przyjąć, iż dokument ten jest efektem prac zespołów pracujących nad wybranymi zagadnieniami, które opracowane zostały na potrzeby Strategii Marynarki Wojennej Ukrainy. W dokumencie tym przedstawiono i omówiono definicje, które zostały później wykorzystane w Strategii, między innymi zawarto definicje takich pojęć jak: odmowa korzystania z morza (*sea denial*), kontrola morza (*sea control*), wykonywanie uderzeń (*strike*) i projekcja siły (*power projection*). Zostały one dostosowane do realiów

ukraińskiej marynarki wojennej i wykorzystane w nowo opracowanej Strategii Marynarki Wojennej Ukrainy 2035.

W przypadku Ukrainy pod pojęciem **sea denial** (odmowa korzystania z morza) należy rozumieć zdolność do podjęcia takich działań, które uniemożliwią nieprzyjacielowi sprawowanie kontroli nad akwenem morskim zawartym w obszarze operacyjnej działalności ukraińskiej marynarki wojennej. Aby móc realizować **sea denial** konieczne jest posiadanie adekwatnego potencjału ilościowo-jakościowego umożliwiającego stworzenie realnego zagrożenia dla sił nieprzyjaciela na akwenie morskim. **Sea denial** można zapewnić poprzez stworzenie zagrożenia minowego lub dzięki artylerii brzegowej, która jest zdolna stworzyć wzdłuż wybrzeża Ukrainy realne zagrożenie rażenia i zniszczenia sił przeciwnika.

Oto przykłady innych definicji zawartych w tym dokumencie.

Sea control (kontrola morza) to zdolność marynarki wojennej do sprawowania kontroli nad akwenem morskim w ramach obszaru operacyjnego. Kontrola ta obejmuje: powierzchnię morza, głębiny morską oraz przestrzeń powietrzną nad tym akwenem. Jest sprawowana przez określony czas i między innymi obejmuje: ochronę własnej komunikacji morskiej oraz stworzenie warunków, które zapewnią swobodę działania własnych sił morskich, których celem jest zniszczenie sił przeciwnika i zakłócenie jego transportu morskiego.

Pod pojęciem **strike** należy rozumieć wykonanie uderzenia (ataku) na nieprzyjaciela z zamiarem rażenia celów nawodnych, podwodnych lub brzegowych. Zadania te mogą być realizowane przez okręty nawodne, lotnictwo morskie, a w strefie przybrzeżnej i litoralnej przez jednostki obrony wybrzeża. Mogą je wykonywać pojedyncze okręty, statki powietrzne lub grupy okrętów lub statków powietrznych, lub też mieszane grupy taktyczne.

Power projection (projekcja siły) to najbardziej złożony sposób wykorzystania sił marynarki wojennej. Jego celem jest stworzenie warunków dla pełnego wpływania na sytuację prowadząc działania z kierunku morskiego. Ze względu na założenie posiadania na wybranym akwenie kontroli morza oraz manewrowości sił morskich, należy przyjąć, iż własne siły ofensywne (w szczególności zespoły desantowe) będą posiadały swobodny dostęp do wybrzeży nieprzyjaciela. Morskie siły ofensywne Ukrainy składają się z sił desantowych (okręty i piechota morska), lotnictwa, sił wojny elektronicznej i sił specjalnych. Rozważając potencjał ilościowo-jakościowy komponentów ukraińskiej marynarki wojennej, autorzy stwierdzili, że obecnie nie jest celowe i nie jest możliwa realizacja projekcji siły przez Ukrainę.

Wielokrotnie podkreślano, że największym zagrożeniem dla bezpieczeństwa i integralności terytorialnej Ukrainy jest Rosja. Ważnymi aspektami, które zawarte zostały w tym dokumencie jest również problematyka aneksji Półwyspu Krymskiego i jego militaryzacji, znaczenia Morza Azowskiego dla Ukrainy (w tym wyzwania i potencjalne kierunki działań Ukrainy na tym akwenie) oraz działania hybrydowe wymierzone w Ukrainę.

W *Strategicznej ocenie Marynarki Wojennej Ukrainy* zawarte zostały opracowania poświęcone analizie aktualnej sytuacji polityczno-militarnej Ukrainy, które zakończone zostały konkluzjami. Oczywiście najwięcej miejsca w tym dokumencie poświęcono różnym aspektom odnoszącym się w sposób bezpośredni lub pośredni do marynarki wojennej. Przedstawione analizy, oceny objęły m.in.: zadania, strukturę, uzbrojenie, aktywność marynarki wojennej w wymiarze krajowym i międzynarodowym. Przedstawione oceny, analizy i wnioski dotyczyły zarówno aspektów militarnym, jak i niemilitarnym.

Znalazły się w niej również rozważania poświęcone przemysłowi obronemu i przemysłowi stoczniowemu, problematyce żeglugi morskiej i jej znaczeniu dla Ukrainy. W dokumencie tym przedstawiono również problematykę zmian klimatycznych i ich krótko- i długoterminowego wpływu na Ukrainę.

Podsumowując analizę *Naval Forces of Ukraine strategic appraisal* można stwierdzić, iż jest to dokument stanowiący materiał analityczny wykorzystany do opracowania *Strategy of the Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine to 2035*. Może o tym świadczyć duże podobieństwo treści i wniosków oraz poruszanej problematyki w obu dokumentach.

Strategy of the Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine 2035

Strategia ukraińskiej marynarki wojennej *Strategy of the Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine to 2035* została po raz pierwszy przedstawiona przez admirała Igora Voronchenko podczas *International Maritime Security Conference* pod koniec listopada 2018. Ten 21-stronicowy dokument ma układ i zawartość merytoryczną charakterystyczną dla dokumentów strategicznych opracowywanych w państwach zachodnich. Dowódca sił morskich Ukrainy stwierdził, że dokument ten opracowany został we współpracy z ekspertami z państw zachodnich (m.in.: Wielkiej Brytanii, Stanów Zjednoczonych, Szwecji).

Analizowana strategia opatrzona jest podtytułem **RECOVER – PROTECT – WIN** co można uznać za swoiste motto działań, które będą podejmowane w odniesieniu do marynarki wojennej Ukrainy do roku 2035.

Warto podkreślić, że w dokumencie uwypuklono trzy ściśle powiązane ze sobą elementy tworzące potencjał nowoczesnych marynarek wojennych (fizyczny, koncepcyjny i moralny), co jest zgodne z zapisami *Allied Joint Doctrine*

AJP-01. Dokument prezentuje działania, jakie musi podjąć Ukraina dla stworzenia nowoczesnych sił morskich. Będą one realizowane w trzech etapach do roku 2035. Proces tworzenia nowoczesnej marynarki uwzględnia zapisy zawarte w *Allied Joint Doctrine for Maritime Operations AJP-3.1*. Strona ukraińska zapowiada, że do realizacji zapisów strategii Ukraina przystąpi bezzwłocznie.

Analizowaną Strategię tworzą: słowo wstępne autorstwa dowódcy Marynarki Wojennej Ukrainy admirała Igora Voronchenki, cztery rozdziały tematyczne (**COMPASS: Mission, Vision and Values**; **SEA AND SHORES: Strategic challenges outlining the future of the Naval Forces**; **OARS AND SAILS: Strategic approach and required capabilities of the future naval forces**; **MAPS AND SEXTANT: Ways and means of implementation of the strategy**) oraz zakończenie (**ON THE COURSE TO THE FUTURE**). Struktura ukraińskiej strategii czerpie wzory z najlepszych zachodnich dokumentów strategicznych, oczywiście jak każdy dokument tej rangi ma silne i słabe strony.

Rys. 1. Strona tytułowa Strategii Marynarki Wojennej Ukrainy 2035

źródło: <https://navy.mil.gov.ua/en/strategiya-vijskovo-morskyh-syl-zbrojnyh-syl-ukrayiny-2035/>

W dokumencie przeanalizowane zostały wszystkie elementy współtworzące potęgę morską, które pozwalają współczesnemu państwu na aktywne

współtworzenie środowiska bezpieczeństwa w regionie. W Strategii mówi się nie tylko o wyposażeniu i sprzęcie marynarki wojennej, ale analizie poddano również potencjał ludzki, szeroko rozumianą infrastrukturę marynarki wojennej oraz procedury zamawiania nowego sprzętu wojskowego, które zostaną wprowadzone nie tylko w marynarce wojennej, ale w całych siłach zbrojnych Ukrainy.

W Strategii kilkakrotnie podkreślono, iż istotnymi wyzwaniami, o charakterze wewnętrznym, przy implementacji opracowanego dokumentu, będzie wyeliminowanie postradzieckiego sposobu myślenia w planowaniu operacyjnym, zorientowanego na ląd sposobu myślenia i postrzegania problematyki bezpieczeństwa, który dominuje w polityce ukraińskiej oraz faktu, że dowództwo marynarki wojennej Ukrainy ma ograniczony wpływ na decyzje dotyczące wyposażenia w uzbrojenie i sprzęt swoich jednostek brzegowych⁴⁶⁵. Należy wspomnieć, iż lądowa optyka postrzegania problematyki bezpieczeństwa państwa jest charakterystyczna dla wielu państw byłego bloku wschodniego.

Analizowana strategia zawiera elementy charakterystyczne dla takich dokumentów tj. jednoznaczną definicję roli i miejsca marynarki wojennej w systemie bezpieczeństwa i obrony Ukrainy. Zawiera ponadto analizę otoczenia operacyjnego oraz analizę niezbędnych kosztów, które należy ponieść dla realizacji przyjętych celów.

W rozdziale pierwszym (*COMPASS: Mission, Vision and Values*) przedstawiono misję, wizję ukraińskiej marynarki wojennej oraz wartości, które muszą w niej obowiązywać. Autorzy dokumentu w następujący sposób zdefiniowali misję morskiego rodzaju sił zbrojnych Ukrainy.

“Misją marynarki wojennej jest zapobieganie agresji, ochrona [przy. aut.: ochrona, a nie obrona] ukraińskiej suwerenności i integralności terytorialnej, zapewnienie bezpieczeństwa morskiego państwa, wzrostu ekonomicznego i stabilności międzynarodowej we współpracy z wszystkimi elementami tworzącymi narodowy system obrony, siłami bezpieczeństwa oraz partnerami strategicznymi”.

Ukraińskie aspiracje do członkostwa w NATO definiują zbiór zasadniczych strategicznych partnerów, kierunków reform i rozwoju sił zbrojnych i sił bezpieczeństwa.

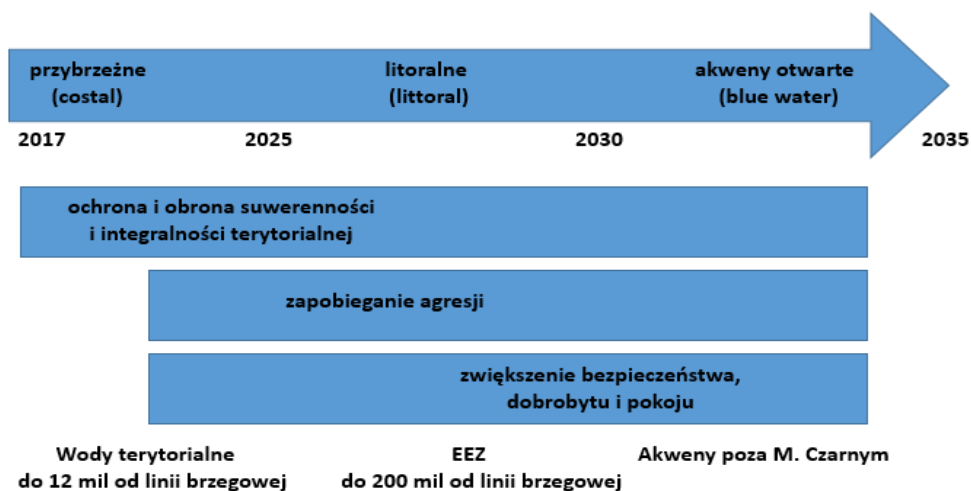
Odnosząc się do zapewnienia obrony i ochrony bezpieczeństwa państwa na morzu, zasadniczym celem ukraińskiej marynarki wojennej powinno być zapewnienie odmowy korzystania z morza (*sea denial*), a w dalszej kolejności kontrola

⁴⁶⁵ Zob. Kabanenko I., *New Naval Strategy of Ukraine to 2035: Implications and Challenges*, <https://jamestown.org/program/new-naval-strategy-of-ukraine-to-2035-implications-and-challenges/>

morza. Może to zostać osiągnięte poprzez zapewnienie efektywnej obrony powietrznej i przeciwokrętowej, działania minowe i przeciwminowe, ZOP, WE, uderzenia raketowe i artyleryjskie oraz operacje desantowe i działania sił specjalnych na morzu i rzekach. Kompleksowe bezpieczeństwo morskie państwa obejmuje również pozyskanie zdolności budowania świadomości operacyjnej na akwenach morskich (*maritime awareness*), a także zapewnienie bezpieczeństwa i swobody żeglugi, zwalczanie terroryzmu, proliferację BMR na morzu, ochrona morskiej infrastruktury krytycznej, udział w międzynarodowych operacjach morskich oraz ćwiczeniach realizowanych przez państwa NATO.

Dokument zawiera wizję ukraińskiej marynarki wojennej, która ma w roku 2035 być: **nowoczesną, innowacyjną, zdolną do ochrony mieszkańców Ukrainy oraz narodowych interesów państwa na morzu i na akwenach przybrzeżnych, zdolną do prowadzenia zarówno asymetrycznych, jak i klasycznych operacji, posiadającą wysoce zmotywowany personel, który jest zdeterminowany, by zwyciężyć.**

Powinna osiągać to poprzez stopniowy, zbalansowany rozwój potencjału bojowego. Pokazuje to, że dowództwo marynarki wojennej posiada kompleksowy pogląd na potrzeby marynarki wojennej. Poniższy rysunek obrazuje tę wizję rozwoju.

Rys. 2. Wizja rozwoju ukraińskiej marynarki wojennej do roku 2035

źródło: <https://navy.mil.gov.ua/en/strategiya-vijskovo-morskyh-syl-zbrojnyh-syl-ukrayiny-2035/>

Autorzy dokumentu podkreślają, że współczesną marynarkę wojenną tworzą trzy współzależne komponenty, a mianowicie komponent: fizyczny, koncepcyjny i moralny. Oczywiście rola i znaczenie każdego z tych elementów jest

różna, jednak nie można mówić, o marynarce wojennej zdolnej do sprostania współczesnym wyzwaniom militarnym i niemilitarnym, jeśli któryś z wymienionych komponentów będzie pominięty w rozważaniach poświęconych budowaniu nowoczesnej marynarki wojennej.

Komponent fizyczny

Komponent ten tworzą środki prowadzenia walki zbrojnej. Współtworzy go pięć elementów: personel, uzbrojenie i sprzęt wojskowy, gotowość bojowa oraz szeroko rozumiana logistyka. Determinuje on organizację Marynarki Wojennej Ukrainy, jej system dowodzenia i szkolenia, zabezpieczenia logistycznego oraz zasady pozyskiwania nowego uzbrojenia i sprzętu wojskowego, który byłby w pełni interoperacyjny z uzbrojeniem i sprzętem znajdującym się na wyposażeniu państw NATO. Komponent ten powinien być używany proaktywnie, asymetrycznie i w sposób mobilny. Działania z wykorzystaniem tego komponentu powinny być skierowane na najbardziej czułe punkty nieprzyjaciela.

Komponent koncepcyjny

Tworzą go umiejętności kreatywnego myślenia i działania oraz potencjał intelektualny personelu sił morskich. Odnosi się do umiejętności zrozumienia i przeanalizowania złożonych sytuacji decyzyjnych, w trudnym środowisku operacyjnym przez dowódców wszystkich szczebli oraz podejmowanie przez nich optymalnych decyzji. Zdaniem autorów strategii dla rozwoju tego komponentu konieczne jest zaimplementowanie: zasad, standardów i wartości obowiązujących w NATO, z jednoczesnym wyeliminowaniem postradzieckiego sposobu myślenia w planowaniu operacyjnym. Jego systematyczny rozwój możliwy jest dzięki kształceniu i szkoleniu personelu oraz podczas ćwiczeń i treningów sił morskich.

Komponent moralny

Generowany jest przez ludzi i skoncentrowany jest na takich aspektach jak: zasady etyczne, gotowość do walki, popularyzacja ducha ofensywnego, entuzjazm do walki, inicjatywa oraz decyzyjność podczas wykonania misji bojowych i w czasie codziennej działalności służbowej. Wymaga kształtowania personelu w oparciu o pożądane zasady moralne, działania zespołowe oraz kształcenia przywództwa opartego na wspólnych i akceptowalnych wartościach.

Wartości pożądane w ukraińskiej marynarce wojennej to: lojalność, odwaga i siła.

Zrozumienie i przyjęcie misji, wizji i wartości zawartych w *New Strategy of the Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine to 2035* ułatwi zrozumienia środowiska strategicznego Ukrainy oraz stworzy warunki do pełnej realizacji opracowanej strategii.

Rozdział drugi zatytułowany jest ***SEAS AND SHORES: Strategic challenges outlining the future of the naval forces***. Autorzy strategii uważają, że analizowanie i przewidywanie kształtu środowiska strategicznego, wymaga opracowywania założeń, które odnoszą się do wielu czynników oddziaływujących na Ukrainę obecnie i w przyszłości, obejmujące między innymi następujące uwarunkowania: polityczne, ekonomiczne, militarne, socjalne i społeczne oraz rozwój nauki i techniki. Autorzy strategii podkreślają, że zagrożenia dla bezpieczeństwa militarnego i możliwe scenariusze użycia sił zbrojnych (w tym marynarki wojennej) zawarte są w Doktrynie Militarnej Ukrainy.

Twierdzą, że rozwój nauki i techniki ma i będzie miał olbrzymi wpływ na wypracowywane koncepcje przyszłych działań militarnych. Podkreślają, że wszelkie nowości i nowinki techniczne rozszerzają zarówno wachlarz własnych możliwości, jak i wyzwania oraz zagrożeń generowanych przez potencjalnego przeciwnika.

Uważają, że szczególną rolę odgrywać będą urządzenia rozpoznawcze, wczesnego ostrzegania oraz sprzęt do prowadzenia walki elektronicznej. Nowoczesne technologie uproszczą i ułatwią realizację szeroko rozumianego zabezpieczenia logistycznego, ale jednocześnie stworzą innym aktorom, włączając ekstremistów oraz podmioty niepaństwowe, możliwości produkcji taniego i precyzyjnego uzbrojenia. W przypadku Ukrainy posiadającej ograniczone zasoby pozwolą, na skuteczne przeciwstawienie się znacznie silniejszemu przeciwnikowi.

Czynnik Federacji Rosyjskiej

Ze zrozumiałych względów w Strategii odnaleźć można wiele odniesień do Rosji i do jej nieprzewidywalności i agresywnych działań w stosunku do sąsiadów. Jej imperialne ambicje stanowią największe zagrożenie dla suwerenności i integralności terytorialnej Ukrainy.

Członkowie zespołu opracowującego ten dokument są zadania, że w wymiarze globalnym skuteczność reakcji, międzynarodowych organizacji i instytucji, na rosyjskie agresywne zachowania i działania poprzez egzekwowanie zapisów prawa międzynarodowego będzie niewielka. Rosja jako stały członek Rady Bezpieczeństwa ONZ ma prawo weta i będzie blokować wszelkie inicjatywy międzynarodowe, które stoją w sprzeczności z jej intencjami (celami politycznymi

i militarnymi). Dla realizacji swych celów Rosja będzie manipulowała i odmiennie interpretowała istniejące porozumienia i postanowienia prawa międzynarodowego.

Na poziomie regionalnym Rosja stawia na dominację militarną, polegającą na wzmacnianiu swej pozycji na Morzu Czarnym i w regionie Morza Śródziemnego. Dowodzą o tym plany znaczącego wzmocnienia potencjału bojowego Floty Czarnomorskiej w najbliższych pięciu latach czy utworzeniu grup bojowych przy granicy z Ukrainą. Rosja będzie nadal kontynuowała pełzającą agresję przeciwko Ukrainie. Na akwenach morskich wykorzystywać będzie ona nieadekwatny do zagrożeń potencjał ukraińskiej marynarki wojennej. Analitycy ukraińscy przewidują, że działania rosyjskie na morzu będą obejmowały m.in.: prowokacje zbrojne, działania blokadowe, uderzenia na cele brzegowe i morskie oraz operacje desantowe. W przypadku Morza Czarnego postanowienia Konwencji z Montreux⁴⁶⁶ są korzystne dla Rosji.

Ukraińscy i zagraniczni analitycy, którzy opracowali niniejszą strategię, uważają że Rosja będzie kontynuowała wojnę hybrydową, której głównym celem jest: osłabienie gospodarki Ukrainy, spowolnienie reform wewnętrznych, utrudnienie lub uniemożliwienie pozyskiwania nowoczesnych zachodnich technologii włączając technologie militarne. Będzie próbowała to osiągnąć poprzez wpływanie na poziom wsparcia udzielanego Ukrainie przez inne państwa, kreując negatywny obraz Ukrainy. Za przykład takich działań można uznać próbę manipulowania interpretacją statusu prawnego Morza Azowskiego i Cieśniny Kerczeńskiej przez stronę rosyjską.

W rozdziale tym odniesiono się również do ekonomicznego wymiaru bezpieczeństwa morskiego państwa oraz do niemilitarnych aspektów działalności marynarki wojennej. Marynarka Wojenna Ukrainy oprócz standardowych zadań musi posiadać zdolności do prowadzenia działań humanitarnych w przypadku

⁴⁶⁶ Postanowienia Konwencji z Montreux regulują zasady przejścia przez Bosfor i Dardanele okrętów i statków nienależących do Turcji w czasie pokoju i w czasie wojny. W przypadku wojny i zachowaniu neutralności przez Turcję wszystkie statki mają swobodę żeglugi przez te cieśniny. W przypadku, gdy Turcja jest stroną zaangażowaną w konflikt, swobody żeglugi przez Bosfor i Dardanele pozbawione są statki nieprzyjaciela. Okręty i pomocnicze jednostki pływające mogą swobodnie przechodzić przez cieśniny Bosfor i Dardanele, jednak władze tureckie muszą zostać powiadomione o przejściu okrętów na 8 do 15 dni przed ich przejściem. W konwencji występują restrykcje w stosunku do dużych okrętów państw nieczarnomorskich wchodzących na Morze Czarne. W przypadku przystąpienia Turcji do wojny – przejście okrętów przez Bosfor i Dardanele uzależnione jest od zgody władz tureckich.

wystąpienia zarówno klęsk naturalnych, jak i klęsk lub sabotaży, których sprawcami jest człowiek. Działania te powinny być prowadzone we współpracy z innymi agencjami rządowymi i pozarządowymi.

Autorzy strategii uznali, że należy oczekiwać wzrostu prawdopodobieństw wystąpienia ataków terrorystycznych i cyberataków na morską infrastrukturę. Zdolności marynarki wojennej muszą obejmować ochronę dostępu do zasobów naturalnych na akwenach morskich oraz swobodę żeglugi zarówno na morzu, jak i na szlakach śródlądowych. Wielokrotnie w strategii podkreślany jest fakt konieczności współpracy i współdziałania z państwami należącymi do NATO i UE.

Rozdział trzeci (***OARS AND SAILS: Strategic approach and required capabilities of the future naval forces***) poświęcony został przedstawieniu i omówieniu trzech etapów rozwoju, modernizacji i odbudowy potencjału Marynarki Wojennej Ukrainy. Budowanie zdolności marynarki wojennej determinowane jest koniecznością posiadania zdolności do neutralizacji (minimalizowania negatywnego wpływu) istniejących wyzwań i zagrożeń bezpieczeństwa państwa z morza i na morzu.

Jak twierdzą autorzy strategii rozpoczęcie kolejnego etapu rozwoju, modernizacji i sanacji marynarki wojennej będzie możliwe tylko w przypadku realizacji wszystkich założeń przyjętych dla etapu poprzedzającego. Jest to bardzo wymagające i ambitne założenie, mogące mieć wpływ na jej implementację.

Analizując zapisy odnoszące się do kolejnych etapów modernizacji, rozbudowy i sanacji ukraińskiej marynarki wojennej rodzi się u czytelnika wątpliwość dotycząca czasu realizacji poszczególnych etapów. Otóż, brak jest jednoznacznego określenia czasu zakończenia i rozpoczęcia kolejnych etapów. Trudno się zorientować czy rok 2025 należy zaliczyć do etapu I czy do etapu II. Podobnie rok 2030 należy zaliczyć do II czy III etapu. Jest szczególnie istotne w kontekście przyjęcia założenia, że rozpoczęcie kolejnego etapu będzie możliwe tylko w przypadku realizacji wszystkich założeń przyjętych dla etapu poprzedzającego.

Warto zwrócić uwagę na fakt, że *Strategy of the Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine to 2035* przedstawiona została w listopadzie 2018 roku, czyli formalnie po 11 miesiącach jej obowiązywania.

Poniżej w tabeli przedstawiono priorytety każdego z etapów modernizacji, rozbudowy i sanacji ukraińskiej marynarki wojennej.

Tabela 1. Priorytety każdego z etapów modernizacji, rozbudowy i sanacji ukraińskiej marynarki wojennej

	2018 - 2025	2025 - 2030	2030 - 2035
Priorytet I	systemy rozpoznania, obserwacji i rozpoznania pola walki/system budowania świadomości operacyjnej na akwenach morskich (strefa przybrzeżna około 40 mil morskich od wybrzeża Ukrainy)	systemy rozpoznania, obserwacji i rozpoznania pola walki/system budowania świadomości operacyjnej na akwenach morskich (w EEZ Ukrainy)	kontrola morza (blue waters navy)
Priorytet II	odmowa korzystania z morza (artyleria nadbrzeżna i zdolności prowadzenia wojny minowej)	kontrola morza poza EEZ Ukrainy	zdolności do wykonania uderzeń na cele nawodne przeciwokrętowymi i manewrującymi pociskami rakietowymi
Priorytet III	kontrola morza (rzek, portów i akwenów przybrzeżnych)	zdolności do zwalczania okrętów uzbrojeniem rakietowym	zdolności antydostępowe
Personel	rekrutacja		
	motywowanie i utrzymanie personelu w służbie		
	edukacja i przywództwo		
Sojusze	Świadomość operacyjna na akwenach morskich (maritime domain awareness)		
	udział w operacjach NATO/UE		
	akceptowalny poziom bezpieczeństwa morskiego		

Etap I

W tym etapie, obejmującym lata 2018 – 2025 za zasadniczy (główny) priorytet przyjęto pozyskanie zdolności do tworzenia świadomości operacyjnej na wodach do 40 mil morskich od brzegu oraz systemu rozpoznania pokrywającego strefę przybrzeżną. Budując zdolności rozpoznania, nadzoru i kontroli na wodach strefy przybrzeżnej możliwe będzie wczesne wykrycia intencji przeciwnika

oraz przesyłanie w czasie rzeczywistym uzyskanych informacji do dowództwa wszystkich komponentów sił zbrojnych i sił bezpieczeństwa.

Kolejnym priorytetem tego etapu jest rozbudowa systemu zapewniającego odmowę korzystania z morza, który ma polegać na uniemożliwieniu podjęcia efektywnych działań przez przeciwnika na jakimkolwiek akwenie w strefie przybrzeżnej. Priorytet ten obejmuje również pozyskanie zdolności do prowadzenia obronnych działań minowych, walki elektronicznej oraz obrony strefy przybrzeżnej przez wszystkie systemy brzegowe będące na wyposażeniu sił zbrojnych Ukrainy.

Ostatni priorytet tego etapu odnosi się do osiągnięcia zdolności kontroli morza w strefie przybrzeżnej. Jego pełna realizacja tworzy warunki dla zwiększenia zdolności wykrycia, rozpoznania i rażenia przeciwnika oraz do realizacji ochrony i obrony żeglugi w strefie przybrzeżnej i ujściach rzek. Obejmować będzie także stworzenie efektywnych systemów ochrony i obrony portów poprzez rozwinięcie zdolności: przeciwminowych, zwalczania działań dywersyjnych i sabotażowych, jak również zdolności do działań SAR.

Realizacja przyjętych priorytetów pierwszego etapu będzie gwarantowała bezpieczeństwo śródlądowych dróg wodnych, delt rzek i portów. Uniemożliwi przeciwnikowi operowanie w strefie przybrzeżnej oraz radykalnie zwiększy zdolność Ukrainy do zwalczania działań blokadowych.

Etap II

Obejmujący lata 2025 – 2030 przewiduje rozwinięcie już uzyskanych zdolności i rozszerzenie ich efektywnego działania na całą wyłączną strefę ekonomiczną Ukrainy czyli do 200 mil morskich od wybrzeża.

Zasadniczym priorytetem pozostaje uzyskanie zdolności do: tworzenia świadomości operacyjnej na akwenach morskich oraz rozpoznania i wczesnego ostrzegania, zdolności do ciągłego monitorowania i nadzoru powierzchni i głębiny morskiej oraz przestrzeni powietrznej nad Morzem Czarnym i Morzem Azowskim, zwiększenia zdolności transmisji danych o sytuacji nawodnej do narodowych systemów dowodzenia oraz systemów dowodzenia innych (sojuszniczych) państw.

Drugim priorytetem jest uzyskanie zdolności do kontroli morza w jak najkrótszym czasie, czyli zapewnienie kontroli nad akwenami, które w poprzednim etapie uznano za priorytetowe dla zapewnienia bezpieczeństwa Ukrainy. Kontrola morza będzie obejmowała: powierzchnię morza, głębiny morskie tych akwenów oraz przestrzeń powietrzną nad tymi akwenami. Dzięki realizacji tego priorytetu zwiększą się zdolności bojowe sił okrętowych Marynarki Wojennej Ukrainy.

Realizacja trzeciego priorytetu związana jest z przystąpieniem do tworzenia zdolności rażenia przeciwnika na znacznych odległościach od własnego wybrzeża. Zgodnie z przyjętymi założeniami, preferowane będzie rozwijanie okrętowych, brzegowych i lotniczych systemów precyzyjnego rażenia na dużych odległościach. Pozwoli to na uzyskanie zdolności do rażenia nieprzyjacielskich zespołów desantowych i jednostek nawodnych przeciwnika w oddaleniu od własnego wybrzeża. Systemy te będą istotnym elementem strategii odstraszania potencjalnego agresora.

Etap III

W etapie tym, realizowanym w latach 2030 – 2035, przewiduje się dalszą rozbudowę zdolności marynarki wojennej do ochrony narodowych interesów Ukrainy poza wodami Morza Czarnego poprzez zwiększenie jej udziału w operacjach pokojowych realizowanych na oddalonych akwenach morskich. Priorytetem tego etapu będzie uzyskanie zdolności marynarki wojennej do prowadzenia działań w znacznym oddaleniu od własnej infrastruktury logistycznej oraz osiągnięcie takiego poziomu interoperacyjności, który pozwoli na niezakłócone prowadzenie działań w międzynarodowych zespołach okrętów.

Zasadniczym priorytetem tego etapu jest uzyskanie zdolności kontroli morza, pozwalającej na sprawowanie efektywnej kontroli nad jednoznacznie zdefiniowanymi obszarami morskimi, które przyjęte zostały jako obszary operacyjnego zainteresowania ukraińskiej marynarki wojennej. Kontrola morza na tych akwenach realizowana będzie wspólnie z marynarkami wojennymi państw członkowskich NATO i obejmować będzie powierzchnię morza, głębiny morską tych akwenów oraz przestrzeń powietrzną nad tymi obszarami morskimi.

Drugim priorytetem tego etapu jest zwiększenie zdolności do wykonywania uderzeń na siły nieprzyjaciela na morzu, lądzie i w powietrzu. Efektem realizacji tego priorytetu będzie zwiększenie liczby wyrzutni rakiet przeciwokrętowych (klasy ziemia – woda) oraz poprawa parametrów technicznych (zasięgi, dokładności rażenia oraz zwiększenie odporności na zakłócenia) posiadanego brzegowego uzbrojenia raketowego. Planowane jest wyposażenie brzegowych jednostek raketowych w rakiety manewrujące, dzięki którym Ukraina uzyska zdolność rażenia krytycznej infrastruktury przeciwnika, w przypadku jego agresji na Ukrainę.

Ostatnim priorytetem etapu III będzie uzyskanie zdolności do egzekwowania odmowy korzystania z morza polegającej na uniemożliwieniu jakiegokolwiek adwersarzowi podjęcie działań, które będą wymierzone w suwerenność i integralność terytorialną Ukrainy (w tym niedopuszczenie do uzyskania kontroli morza lub odmowy korzystania z morza przez potencjalnego agresora

w rejonach potencjalnych działań bojowych ukraińskiej marynarki wojennej lub na akwenach uznanych za żywotne dla Ukrainy).

Autorzy strategii w rozdziale tym podkreślają konieczność zmiany sposobu myślenia nie tylko personelu marynarki wojennej na prozachodni i kreatywny. Stwierdzają, że istnieje konieczność wzmocnienia zdecentralizowanego sposobu dowodzenia i pełne implementowanie procesu podejmowania decyzji obowiązującego w NATO, poprzez delegowanie uprawnień na wszystkie szczeble dowodzenia. Uznali, że jest to kluczowy warunek osiągnięcia sukcesu w przypadku wprowadzenia na uzbrojenie nowoczesnego sprzętu i techniki wojskowej.

W strategii zawarto stwierdzenie, że stopniowe zwiększenie potencjału bojowego ukraińskiej marynarki wojennej powinno doprowadzić do zbalansowania wszystkich sił wchodzących w jej skład. Jak jednak jednoznacznie stwierdzili autorzy dokumentu priorytetem są siły okrętowe, które muszą posiadać zdolności do prowadzenia efektywnych zadań z zakresu: zwalczania okrętów nawodnych i okrętów podwodnych, działań minowych i przeciwminowych, realizacji operacji desantowych, wsparcia działań sił specjalnych na akwenach morskich i wodach śródlądowych, zwalczania celów powietrznych, wykonywania uderzeń rakietowych i artyleryjskich na cele nawodne i lądowe oraz walki elektronicznej.

W przypadku piechoty morskiej powinna ona odzyskać zdolności do: przeprowadzenia operacji desantowych (na wybrzeże morskie i na wodach śródlądowych), ochrony infrastruktury krytycznej oraz zdolności do przeprowadzania przeszukania jednostek pływających (*inspection operation*). W strategii uznano, że zasadnicze wsparcie ogniowe piechocie morskiej zapewnią siły okrętowe, brzegowe jednostki artyleryjskie oraz lotnictwo.

W strategii znalazły się również zapisy odnoszące się do lotnictwa morskiego. W dokumencie tym stwierdzono, że znacznie zwiększony (a właściwie odbudowany) powinien zostać potencjał lotnictwa morskiego w zakresie: zwalczania jednostek nawodnych, zwalczania okrętów podwodnych, wsparcia operacji desantowych, wsparcia operacji specjalnych na morzu i na wodach śródlądowych, zdolności prowadzenia rozpoznania i dozoru nawodnego oraz realizacji zadań poszukiwawczo-ratowniczych na morzu.

Przyjęto, że działania sił Marynarki Wojennej Ukrainy realizowane będą w ramach mieszanych grup bojowych, które będą mogły prowadzić działania samodzielne lub w ramach operacji połączonych.

Ważnym elementem uwypuklonym w strategii jest zarządzanie zasobami ludzkimi. Planowane jest wprowadzenie fundamentalnych zmian, które obejmą: reformę procesu rekrutacji do służby w marynarce wojennej, wsparcie rozwoju

osobistego personelu marynarki wojennej od marynarza do admirała. Równoległe podjęte zostaną również działania w sposób pośredni odnoszące się do zagadnień zarządzania zasobami ludzkimi.

Do tych działań zaliczyć należy m.in.: wprowadzenie zachęt finansowych dla personelu marynarki wojennej, poprawę standardów socjalnych, podjęcie działań zmierzających do podniesienia prestiżu służby w marynarce oraz zatrzymanie lub znaczące zmniejszenie odpływu wyszkolonej kadry wszystkich szczebli. Istotnym aspektem wszystkich podejmowanych działań jest jak najszersze i jak najszybsze wdrożenie standardów NATO.

Ważnym aspektem planowanych działań jest rozwój infrastruktury logistycznej oraz rozbudowa i modernizacja baz morskich na Morzu Czarnym i Morzu Azowskim oraz na wodach śródlądowych (rzekach Dniepr i Dunaj).

Na wstępie ostatniego rozdziału analizowanej strategii (***MAPS AND SEXTANT: ways and means of implementation of the strategy***) znalazł się bardzo ważny zapis stwierdzający, że odbudowa potencjału marynarki wojennej na Morzu Czarnym i Morzu Azowskim to zadanie o charakterze państwowym.

Zasadniczą część tego rozdziału stanowi omówienie metodologii przyjętej przy implementacji analizowanej strategii. Jest to metodologia wykorzystywana w Sojuszu Północnoatlantyckim określana jako: **DOTMLPF (D - doctrine, O - organization, T - training, M - materiel, L - leadership and education, P - personel, F - facilities)**.

DOCTRINE (D) – rozumiana jest jako zespół poglądów odnoszących się szeroko rozumianych działań zbrojnych. W tym przypadku odnosi się również do nowej struktury i układu dokumentu strategicznego, który opracowany został według standardów NATO. W opinii autorów strategii w dokumentach poziomu strategicznego, operacyjnego i taktycznego muszą zostać implementowane standardy, zasady oraz wartości obowiązujące w NATO. Planowanie i prowadzenie operacji militarnych powinno, być również realizowane zgodnie z obowiązującą w NATO sztuką operacyjną i bazować na dokumentach sojuszniczych serii AJP.

ORGANIZATION (O) – definiuje organizację bojową marynarki wojennej. Istotnym elementem nowowprowadzanej organizacji marynarki wojennej jest obecność jej przedstawicieli poziomu strategicznego (dowództwa) w stolicy kraju – Kijowie. Jak twierdzą autorzy strategii jest to zgodne z najlepszymi praktykami państw zachodnich. W opinii autorów przedstawiciele marynarki wojennej muszą być obecni w stolicy, ponieważ to tam znajdują się najważniejsze ośrodki władzy ustawodawczej i wykonawczej. To właśnie w stolicy zapadają

kluczowe decyzje dotyczące marynarki wojennej. Obecność dowództwa marynarki wojennej w stolicy pozwoli na bardziej efektywne planowanie i wdrażanie programów budowy okrętów, ponieważ przy realizacji tych programów konieczna jest ścisła współpraca zarówno z różnymi ministerstwami i agencjami rządowymi, jak i przedstawicielami podmiotów zagranicznych.

Na poziomie operacyjnym planowane jest wprowadzenie struktury dowodzenia podobne do tej obowiązującej obecnie w Polsce (*force user* – Inspektorat Marynarki Wojennej oraz *force provider* – Centrum Operacji Morskich Dowództwo Komponentu Morskiego). Zakres zadań poszczególnych elementów struktury dowodzenia szczebla operacyjnego będą identyczne do ich polskich odpowiedników.

Na poziomie operacyjnym siły nawodne będą tworzyły dywizje okrętów nawodnych, bazujących w bazach morskich nad Morzem Czarnym i Morzem Azowskim, Dnieprem i Dunajem. Po zakończeniu trzeciego etapu modernizacji i rozbudowy marynarki wojennej, okręty nawodne utworzą flotyllę okrętów nawodnych. Piechotę morską tworzyć będą samodzielne bataliony tworzące brygady piechoty morskiej. Będą one stacjonować w pobliżu głównych portów Ukrainy: Odessy, Nikołajewa, Bernardyńska i Mariupola. Jednostki brzegowej artylerii raketowej posiadać będą strukturę samodzielnych batalionów. Lotnictwo morskie natomiast tworzyć będzie brygada lotnictwa morskiego, posiadająca eskadry (ZOP, transportową i bezzałogowych aparatów latających). Zabezpieczenie logistyczne marynarki wojennej opierać się będzie na centrach logistycznych stworzonych na zasadzie dyslokacji terytorialnej.

TRAINING (T) – realizowany będzie w oparciu o standardy i programy obowiązujące w siłach morskich państw NATO.

MATERIEL (M) – odnosi się do wizji rozwoju narodowego przemysłu zbrojeniowego oraz rozwoju wyposażenia i sprzętu wojskowego przeznaczonego dla marynarki wojennej.

LEADERSHIP AND EDUCATION (L) – zasadniczym celem w tym obszarze jest zmiana mentalności i sposobu myślenia w Marynarce Wojennej Ukrainy, z wschodniego na zachodni. Zasadniczym elementem będzie ustawiczne szkolenie dowódców każdego szczebla dowodzenia.

PERSONNEL (P) – obejmować będzie zmianę systemu zarządzania zasobami ludzkimi. Zgodnie z przyjętymi w strategii zasadami, wyznaczanie na nowe stanowiska odbywać się będzie zgodnie z zasadą rankingu, który będzie tworzony w oparciu o coroczną opinię, która obejmować będzie m.in. ocenę realizacji zadań oraz wyników szkolenia.

FACILITIES (F) – odnosi się do przyjętych zasad tworzenia infrastruktury zabezpieczenia logistycznego sił marynarki wojennej.

W zakończeniu (**ON THE COURSE TO THE FUTURE**) znalazło się kilka ważnych zapisów. Część z nich może wydawać się oczywistymi, jednak z punktu widzenia interesów marynarki wojennej są one bardzo istotne. W opinii autora niniejszej analizy za szczególnie istotne można uznać następujące zapisy:

- obecnie Ukraina przechodzi przez trudny okres, w którym prowadzi walkę o suwerenność i o europejską przyszłość;
- w strategii zdefiniowane zostały priorytety rozwoju zdolności i potencjału marynarki wojennej;
- znalazły się stwierdzenia podkreślające, że wysiłki marynarki wojennej będą koncentrowały się na implementacji nowo opracowanej strategii. Wsparcie w tych działaniach przez Sztab Generalny, Radę Najwyższą Ukrainy (*Vierkhovnu Radu*), Gabinet Ministrów Ukrainy (*Kabiniat Ministriv Ukraini*) oraz innych agencji, które zapewnią środki na realizację postanowień niniejszej strategii ma kluczowe znaczenie, bez tego wsparcia implementacja strategii będzie niemożliwa;
- implementacja strategii będzie się odbywać w ścisłej współpracy z partnerami międzynarodowymi.

Strategię kończy następujące stwierdzenie – **TAM GDZIE MY TAM UKRAINA.**

SILNE I SŁABE STRONY STRATEGII ORAZ WYZWANIA I ZAGROŻENIA PRZY JEJ IMPLEMENTACJI

Opracowanie każdej strategii jest przedsięwzięciem złożonym i czasochłonnym, wymagającym zaangażowania ekspertów z wielu dziedzin nauki oraz praktyków. Należy również podkreślić, iż w przypadku każdej opracowanej strategii podczas jej analizy można dopatrzeć się pewnych niekonsekwencji, kwestii spornych lub takich, które mogą budzić wątpliwości. Z drugiej strony w każdej opublikowanej strategii odnaleźć możemy również wiele silnych stron. Przy ocenie szans na implementację opracowanego dokumentu należy również zidentyfikować wyzwania i zagrożenia, które mogą mieć istotny wpływ na poziom realizacji postanowień zawartych w takim dokumencie. Należy podkreślić również, iż każda opracowana strategia musi „być skrojona na miarę” dla danego podmiotu, to znaczy, że to co jest bardzo dobrym rozwiązaniem dla Ukrainy, w przypadku innego państwa już takim rozwiązaniem być nie musi.

Poniżej przedstawione zostały silne i słabe strony strategii ukraińskiej marynarki wojennej *Strategy of the Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine 2035*

oraz wyzwania i zagrożenia, które mogą mieć istotny wpływ na implementację tego dokumentu.

Do silnych stron analizowanej strategii zaliczyć należy:

- wieloaspektowe podejście do problematyki uwzględnianej w pracach nad tym dokumentem;
- precyzyjne zdefiniowanie misji i wizji ukraińskiej marynarki wojennej;
- wykorzystanie sprawdzonej, sojuszniczej metodologii tworzenia strategii, dzięki jej wykorzystaniu uzyskano strukturę dokumentu typową dla najlepszych strategicznych dokumentów państw NATO;
- zdefiniowanie najgroźniejszego zagrożenia dla suwerenności, niepodległości i integralności terytorialnej Ukrainy (agresywna i konfrontacyjna polityka Rosji);
- szczegółowe opracowanie kolejnych etapów modernizacji i rozbudowy potencjału ilościowo-jakościowego potencjału marynarki wojennej;
- podjęcie decyzji, że siedziba Dowództwa Marynarki Wojennej Ukrainy będzie w Kijowie.

Do słabych stron strategii ukraińskiej marynarki wojennej zaliczyć należy:

- olbrzymie środki finansowe, które muszą zostać wydatkowane na pozyskanie zaplanowanego w kolejnych latach sprzętu, uzbrojenia oraz okrętów i statków powietrznych;
- zdolność ukraińskiego przemysłu zbrojeniowego i stoczniowego do implementacji najnowocześniejszych technologii.

Aneksja Krymu, a przede wszystkim walki na wschodzie Ukrainy sprawiają, że w rozważaniach dotyczących nakładów na siły zbrojne dominujące miejsce zajmują wojska lądowe. Ważnym aspektem modernizacji sił zbrojnych Ukrainy jest konieczność wymiany sprzętu radzieckiego w siłach powietrznych i obronie powietrznej (samolotów Su-27, Mig-29, systemów przeciwlotniczych S-300 PS/T, Buk M1). W rankingu potrzeb inwestycyjnych marynarka wojenna zajmowała dopiero trzecie miejsce. Jak wylicza Mykola Bielekov realizacja planów modernizacyjnych ukraińskiej marynarki wojennej wymaga olbrzymich nakładów finansowych. Realizacja zapisów modernizacyjnych odnoszących się do I etapu modernizacji będzie wymagała corocznych nakładów w wysokości od 70 do 90 mln USD (czyli łączne nakłady w I etapie wyniosą od 490 do 630 mln USD). W przypadku II etapu będą wynosiły one od 100 do 250 mln USD (czyli łączne nakłady dla II etapu to 500 - 1250 mln USD). Dla ostatniego etapu natomiast będą to nakłady roczne w wysokości od 150 do 400 mln USD (czyli łączne nakłady dla

III etapu wyniosą od 750 do 2 000 mln USD). Zatem łączne koszty realizacji planów modernizacyjnych marynarki wojennej obejmującej trzy etapy wyniosą od 1.74 do 3.88 mld USD.

Nakłady w 2019 roku na modernizację sił zbrojnych (wojska lądowe, siły powietrzne i marynarkę wojenną) zamykają się kwotą 576 - 600 mln USD, przy łącznym budżecie Ministerstwa Obrony Narodowej w wysokości około 3.5 mld USD. Tylko jeśli ukraińska ekonomia będzie odnotowywała coroczny wzrost gospodarczy na poziomie 6-10% lub władze ukraińskie zdecydują się na zwiększenie wydatków na modernizację sił zbrojnych przy obecnym wzroście gospodarczym to wówczas realizacja planów zawartych w strategii będzie realna⁴⁶⁷.

Należy stwierdzić, iż przy obecnym poziomie nakładów na modernizację sił zbrojnych wynoszącym 575 – 600 mln USD (w I etapie nakłady na marynarkę wojenną stanowiąc będą od 11.5% do 15% w II etapie od 16.7% do 42.7%, natomiast w III etapie wynosić będą od 25% do 66.7% rocznych nakładów na modernizację ukraińskich sił zbrojnych). Co przy priorytetach modernizacyjnych wydaje się mało realne przy zachowaniu aktualnego poziomu finansowania modernizacji sił zbrojnych Ukrainy.

Należy również wspomnieć, iż z procesem implementacji analizowanej strategii nierozzerwalnie związane są również wyzwania i zagrożenia, do których zaliczyć należy:

- „zorientowanie na ląd” ukraińskich decydentów politycznych i militarnych;
- poziom determinacji ukraińskich elit politycznych oraz społeczeństwa Ukrainy na kontynuowanie „kursu prozachodniego”;
- stabilność polityczna i rozwój gospodarczy kraju;
- wdrożenie i wypełnianie zachodnich standardów polityki kadrowej w ukraińskiej marynarce wojennej.

Cele jakie przyjęła Ukraina w odniesieniu do marynarki wojennej są bardzo ambitne, założono, że ich realizacja zakończona zostanie w roku 2035, czyli muszą zostać one zrealizowane przez 17 lat. Można tylko życzyć naszym wschodnim sąsiadom determinacji w realizowaniu postanowień zawartych w *Strategy of the Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine to 2035*.

⁴⁶⁷ M. Bielestov, Ukraine's Navy Has Plans for 2035 Involving Russia—and NATO, <https://nationalinterest.org/feature/ukraines-navy-has-plans-2035-involving-russia%E2%80%94and-nato-46442>

BIBLIOGRAFIA

- [1] Bieleskov M., Ukraine's Navy Has Plans for 2035 Involving Russia—and NATO, <https://nationalinterest.org/feature/ukraines-navy-has-plans-2035-involving-russia%E2%80%94and-nato-46442>
- [2] Bugajski D., Krym na zimno, *Parabellum* 1/2015
- [3] Jane's Fighting Ships 1998/1999
- [4] Jane's Fighting Ships 2018/2019
- [5] Kabanenko I., New Naval Strategy of Ukraine to 2035: Implications and Challenges, <https://jamestown.org/program/new-naval-strategy-of-ukraine-to-2035-implications-and-challenges/>
- [6] Kostrow W., Siły Morskie Ukrainy – być albo nie być, *Nowa Technika Wojskowa* 7/2014
- [7] Kuimova A., Wezeman S., Russia and Black Sea security, https://www.sipri.org/sites/default/files/2018-12/bp_1812_black_sea_russia_0.pdf
- [8] Kustra W., Spór wokół Floty Czarnomorskiej w aspekcie bezpieczeństwa międzynarodowego, [w:] *Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego*, DSW, Wrocław 2006
- [9] Naval Forces of Ukraine strategic appraisal
- [10] *Rocznik Statystyczny Gospodarki Morskiej 2018*, Warszawa, Szczecin 2018
- [11] Strategy of the Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine to 2035
- [12] Symonowa M., Human capital policies [w:] Naval Forces of Ukraine strategic appraisal, Naval Forces of Ukraine
- [13] <https://www.globalsecurity.org/military/world/ukraine/vms.htm>
- [14] <https://www.slideshare.net/OfficeNIC/invest-in-ukraine-transport-infrastructure-106125059>
- [15] <https://data.worldbank.org/indicator/ER.FSH.PROD.MT?locations=UA&view=chart>
- [16] http://www.nibulon.com/uploads/files/NIBULON_NETHERLANDS_11_2016_eng.pdf
- [17] <https://www.slideshare.net/OfficeNIC/invest-in-ukraine-transport-infrastructure-106125059>
- [18] <https://open4business.com.ua/16-5-mln-tonnes-of-cargos-shipped-by-rivers-in-ukraine-in-2018>
- [19] <https://www.globalsecurity.org/military/world/ukraine/project-58250.htm>
- [20] <https://navy.mil.gov.ua/en/strategiya-vijskovo-morskyh-syl-zbrojnyh-syl-ukrayiny-2035/>
- [21] https://www.graphicnews.com/en/pages/38908/-----_infographic

ANALYSE AND THE ASSESMENT OF STRATEGY OF THE NAVAL FORCES OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE TO 2035

ABSTRACT

The declaration of the former President of Ukraine Petro Poroshenko that Ukraine was, is and will be a maritime state is a declaration confirming its maritime aspirations. In the case of the navy, such an important element of the state's maritime power, achieving quantitative and qualitative potential adequate to the declared marine aspirations will require the implementation of a program to modernize and expand all elements that constitute the marine type of armed forces. The need to expand and modernize the navy results not only from the country's maritime aspirations or the importance of the sea and maritime economy for Ukraine, but above all is caused by Russia's aggressive and confrontational policy in the Black Sea and Azov Sea regions. The publication presents a process of slowly decreasing the quantitative and qualitative potential of the Ukrainian navy. Awareness of the reality of the threat to Ukraine's sovereignty and territorial integrity on the part of Russia has made political and military elites aware of the need to undertake remedial actions with respect to the navy. The article presents the next stages of the process of creating the Naval Strategy of Ukraine 2035 and the methodology used to create it

Key words:

strategy, naval force strategy, Ukrainian Navy